

نمود و او هم در حوزه علمیه کربلا به فراگیری علوم حوزوی نزد حضرات آقایان: شیخ علی معرفت، شیخ محمد طهرانی، سید مصطفی شیرازی، و سید عبدالله خوبی و دیگران پرداخت، و خارج فقه و اصول را هم نزد آیه الله شیخ محمدرضا جرقویه اصفهانی تلمذ کرد. سپس رشته وعظ و خطابه را برگزید و سالیان فراوان در ایران و عراق و کویت و کشورهای عربی به ارشاد مؤمنان و دفاع از مکتب اهل بیت (ع) پرداخت و در کنار آن، به تألیف کتب متعدد و بنیاد مدارس حسینه (در کربلا) و حسینه (در قم) و کمک به ساختمان مساجد و مدارس و کتابخانه ها پرداخت. از دیگر فعالیت های اجتماعی اش کمک به نیازمندان و یاری جوانان در امر ازدواج (از طریق کانون های خیریه) و احیای مجالس اهل بیت در منزل خود و خویشان و دوستانش بود. وی در حمایت از انقلاب اسلامی و

نظام جمهوری اسلامی از هیچ کوششی در کویت فروگذار نکرد و بارها در این راستا سخنرانی کرد، در سفارت ایران حضور دائم و مستمر داشت و از راهنمایی مسؤلان و مراجعه کنندگان دریغ نداشت و در جریان جنگ تحمیلی کمک های نقدی و غیر نقدی فراوان گرد آورد و همراه خویش به جبهه های نبرد انتقال داد تا سرانجام منجر به دستگیری وی و تبعیدش به ایران گردید.

آثار وی عبارتند از:

۱. العترة فی القرآن والسنة
۲. علی (ع) و فضائله من الصحاح الستة
۳. علی (ع) و فضائله من کتاب العقد الفرید
۴. فاطمة الزهراء ام الائمة و سيدة النساء
۵. هل تعرف الامام الحسن؟
۶. مولد السبط الامام الحسن
۷. الامام الحسين ملتقى المکرمات
۸. حسین (ع) شهید حق و عدالت
۹. الکلمات الدرر للمعصومین الاربعة عشر
۱۰. الاسلام و حقوق الوالدین
۱۱. السؤال فی الاسلام
۱۲. زنابویی از دیدگاه اسلام
۱۳. تعالیم الاسلام فی الزواج
۱۴. الارشاد لمن طلب الرشاد
۱۵. مختصر حقائق الصوم
۱۶. افض حوائج الناس
۱۷. الصلاة عمود الدین

۱۸. المتعة من متطلباب العصر
  ۱۹. اغتنم الفرصة
  ۲۰. يوم عيد الفطر، يوم توزيع الجوائز
  ۲۱. اقرأ وصايا لقمان
  ۲۲. الدعاء سلاح المؤمن
  ۲۳. هدية الزائرین
  ۲۴. ادعية الحج
  ۲۵. روائع مختارة من الحج
  ۲۶. برگزیده ای از ویژگی های حج
  ۲۷. علی ضفاف القلوب
  ۲۸. الماثور فی زیارة اهل القبور
  ۲۹. سنابل الحکمة (کشکول)
  ۳۰. قصص الحلم والغضب
  ۳۱. الانسان فی ظل الاخلاق
  ۳۲. اعرف کیف تعيش؟
  ۳۳. حکم و مواعظ
  ۳۴. شمه ای از جرائم حزب بعث عراق
  ۳۵. الفرائض الیومیة
  ۳۶. اعمال شهر رمضان
- سرانجام آن روحانی خدمتگذار در ۸۱ سالگی، در سی ام صفر ۱۴۲۳ ق (۱۳۸۱) در پایان مجلس عزای اهل بیت - که در خانه اش برگزار بود - بدرود حیات گفت و پس از تشییع و نماز آیه الله محمد هادی معرفت بر پیکر پاکش، در قبرستان بقیع (قم) به خاک سپرده شد.
- ناصرالدین انصاری قمی

*

فرهنگی

لورنس الول - ساتن ایران شناس ایران دوست

زنده یاد پروفیسور لورنس پل الول - ساتن L. P. Elwell - Sutton (۱۹۱۲-۱۹۸۴ میلادی) استاد فقید زبان و ادبیات فارسی و رئیس بخش مطالعات ایران شناسی دانشگاه ادینبورا Edinburgh مرکز ایالت اسکاتلند در شمال کشور انگلیس بود که من دوساله پایانی عمر

دانشجویان ایرانی زیادی مانند مرحوم دکتر احمد طاهری عراقی در آنجا درس خواندند و هم استادان برجسته ای در اسلام شناسی داشت که نامورترین ایشان ویلیام مونتگمری وات W. Montgomery - Watt رئیس پیشین بخش عربی و اسلام شناسی آن دانشگاه بود که کتاب معروف او را (با عنوان «آن عظمت که اسلام داشت»، چاپ لندن، ۱۹۷۴) من قبل از انقلاب در مجله وحید مخصوصاً از جهت

او را دریافتم. شهر ادینبورا که فرانسوی ها و آلمانی ها آن را ادینبورگ و عرب ها ادینبورغ تلفظ و کتابت می کنند، یکی از زیباترین و بهترین شهرهای انگلیسی زبان جهان و فستیوال هنر سالیانه آن در تابستان ها معروف ترین فستیوال هنر جهان است. دانشگاه معروف و معتبر این شهر نیز از قدیم بخش عربی و فارسی و اسلام شناسی و ایران شناسی فعالی داشته است. چنان که هم

اظهار نظری که در خصوص امام دوازدهم شیعیان و نواب خاص او در آن کتاب کرده بود، نقد کردم.

هدف از مقاله حاضر، ذکر چند نکته ناشناخته از خدمات های الول-ساتن به ایران و ایران شناسی است که پس از مونتگمری-وات به ریاست بخش ایران شناسی و اسلام شناسی دانشگاه ادینبورگ رسید و نویسنده پس از ارتباطات مستمر و مفاوضه و مناظره سالیان با او، او را انسانی معتدل و متعادل و در مسائل ایران و روابط ایران و انگلیس پژوهشگری واقع بین و بی غرض شناختم و با آن که وی قبل از اشتغال به کار تمام وقت دانشگاهی مدتی وابسته مطبوعاتی سفارت انگلیس در تهران بوده است، او را ایران شناسی ایران دوست یافتم. چنان که مسلم است وی در دو مقطع مهم سیاسی-هم زمان با خدمت به دولت متبوع خود، به ایران نیز خدمت کرده است:

الف- الول ساتن که به فارسی و ترکی آشنایی داشت، در غافله تجزیه آذربایجان از سوی شوروی سابق، با جسارت تمام، در سمت «والسته مطبوعاتی سفارت انگلیس» ضمن خدمت مطبوعاتی بر ضد شوروی و عوامل آن در داخل ایران، شخصاً به آذربایجان و کردستان، یکه و تنها، بی محافظ و «بادی گارد»، آمد و شد داشت و جوایب شناسایی و ارتباط با ایرانیانی بود که آماده مبارزه و جنگ چریکی با ادامه اشغال ایران از سوی شوروی سابق و یا به هر نوع دیگر مبارزه برای فروپاشی جمهوری های خلق السعه آذربایجان و مهاباد باشند. رحیم زهتاب فرد (نماینده سابق مجلس شورای ملی از بناب و سپس تبریز) که در آن سال ها عضو شبکه جوانان «حزب اراده ملی» سید ضیاءالدین طباطبایی و بعدها مدیر روزنامه اراده آذربایجان بود، در خاطرات خود تصریح می کند که روزی در یکی از روستاهای آذربایجان به جوان بلند قد لاغر اندام انگلیسی پرشوری به نام الول ساتن برخورد می کند که با تسلط نسبی به زبان های فارسی و ترکی آذربایجانی در آن اوضاع سخت به آن منطقه آمده و با او به صحبت

نشسته است و مهم تر آن که حتی به مجلس روضه ای هم رفته و در آن جا در برابر سخنان نامعقول روضه خوان محل، نتوانسته زبان خود را نگاه دارد و اعتراض خود را که هیچ بن مایه سیاسی هم نداشته است با لهجه غلیظ انگلیسی به ترکی به آن روضه خوان منتقل کرده است. متوجه فرمانفرمایان نیز تصریح می کند که سفارت انگلیس بین چریک ها اسلحه پخش می کرد. البته مسلم است که اول ساتن و دیگر مأموران وظیفه شناس انگلیس (یا آلمان همچون واسموس) در ایران (محل مأموریت خود) در مرحله نخست به خدمت به کشور متبوع خودشان مشغول بوده اند و دلفشان به حال ما نمی سوخته است. اما بی شک در آن مقطع منافع ایران (حفظ تمامیت ارضی کشور) با منافع دولت های انگلیس در ایالات متحده آمریکا (جلوگیری از نفوذ کمونیسم در ایران) هم خوانی و هم سوئی کامل داشته است. افزون بر آن، برای ما ایرانیان که خود در حق خود گفته ایم:

روزی که شیپور عدو، آواز زیر و بم کند سردار اکرم رم کند، سردار افخم، خم کند عبرت آموز است که یک مأمور وظیفه شناس انگلیسی در مقام اطاعت از دستور دولت متبوع خود در شرایط سخت آن روز در کشور ما ایران) با پای پیاده، از این روستا به آن روستا سفر می کرده و از این که هر لحظه در آن اوضاع خطرناک از سوی کسی یا گروهی، گروگان گرفته شود، یا زندانی گردد، یا کشته شود، بیمی به خود راه نمی داده است! در حالی که خود ما ایرانیان با گرفتن اضافه حقوق برای بدی آب و هوا و مأموریت خارج از مرکز و استفاده از مزایای خداداده ای همچون طبیعت دست نخورده یا نزدیکی به آثار باستانی، حاضر به خدمت در آن مناطق نبوده و نیستیم.

هر که نامخت از گذشت روزگار

می نیاموزد ز هیچ آموزگار

ب. دومین خدمت الول ساتن به ایران، در مقطع نهضت ملی شدن نفت ایران به پیشنهاد شادروان دکتر حسین فاطمی و زیر نظر

زنده یاد دکتر محمد مصدق بود که در کتاب «نفت ایران» Persian Oil، الول-ساتن به دفاع از حقوق ایران پرداخت و در آن جا از حقوق کارگران ایرانی و بدی شرایط کاری و استخدامی و وضع محیط کار و مسکن آنان سخن گفت. الول-ساتن، با نشان دادن آمار و ارقام، از بی عدالتی شرکت نفت ایران و انگلیس سخن راند و در مثل نشان داد که میزان مالیاتی که این شرکت به دولت انگلیس می دهد، بیست برابر حقوقی است که به دولت ایران داده می شده و لذا او ایران را در ملی کردن نفت محق دانست و دولت انگلیس را در نپذیرفتن اصل ملی کردن صنعت نفت از سوی ایران به باد انتقاد گرفت و هم از جهت این که پس از پنجاه سال استفاده از نفت ایران، انگلیسی ها در تعلیم و تربیت کارگران ایرانی به عمد مسامحه روا داشتند و به اصطلاح امروز برای «انتقال تکنولوژی» کمترین اقدامی معمول نداشتند، از کشور خود انتقاد کرد. این دفاع جانانه از موضع ایران، در حالی است که بعضی ایرانیان (همچون متوجه چهر فرمانفرمایان، ابراهیم صفایی، محمود طلوعی، رحیم زهتاب فرد و ...) ملی شدن نفت را اشتباه دانسته و هر کدام به نوعی به دکتر مصدق حمله کرده اند.

تألیفات الول ساتن را می توان به دو بخش تقسیم کرد:

- اول. تألیفاتی که باس یاست و تاریخ سیاسی ایران پیوندی دارد و آن ها عبارتند از:
  ۱. نفت ایران Persian Oil که چاپ اخیر آن در ۱۹۷۵ در آمریکا در ۳۴۴ صفحه به طبع رسیده است و چاپ اول آن در ۱۹۵۵ درست پس از وقایع ۲۸ مرداد، به دفاع از حقوق از دست رفته ایران پرداخته است.
  ۲. ایران نو Modern Iran چاپ ۱۹۴۱ در ۲۳۴ صفحه که نشانی از فعالیت ایران در عصر رضاشاه برای نوسازی ساختار اجتماعی-اقتصادی کشور به سلیقه مدرنیست های تجددگرای آن زمان است. به عقیده الول-ساتن، ایران در ده ساله نوسازی اش در عهد رضاشاه بیش از چندین قرن عوض

شد.

در دو کتاب بالا، الول ساتن، از سوی رضاشاه پهلوی را برای خدماتش در ساختن «ایران نوین» و از سوی دیگر دکتر مصدق را برای خدماتش در جهت احقاق حقوق ملت ایران و کارگران ایرانی، می ستاید.

دوم، کتاب ها و آثار الول ساتن در آفاق زبان و ادب فارسی است که عبارتند از:

۱. راهنمای شناسایی ایران: *Guide to Iranian Area Study* چاپ ۱۹۵۱ شامل مقالات و کتاب هایی که درباره ایران شناسی مفید تواند بود.

۲. راهنمای کتاب شناسانه ایران:

Bibliographical Guide to Iran این کتاب آخرین تألیف الول ساتن است و در ۱۹۸۳، هم زمان در انگلستان و ایالات متحده آمریکا، منتشر شد. در این کتاب، بعضی از تألیفات صاحب این قلم نیز معرفی شده است. اگرچه این کتاب نه مانع است و نه جامع، باز هم برای هر ایران شناس ابزار مطالعه مفیدی در جهت معرفی منابع مناسب در زمینه های مختلف ایران شناسی است.

۳. اسطرلاب اسدالله میرزا: *The Horoscope of Asadullah* چاپ ۱۹۷۷

۴. دستور زبان فارسی ساده *Persian Grammar* چاپ ۱۹۶۳

۵. فارسی محاوره ای *Colloquial Persian* چاپ ۱۹۴۱

۶. اوزان شعر فارسی *Persian Metres* چاپ ۱۹۷۶

۷. ضرب المثل های فارسی *Persian Proverbs* در این جا شاید بی مناسبت نباشد که بگویم الول ساتن در تکمیل بخش فارسی کتابخانه مرکزی دانشگاه ادینبورا بسیار مؤثر بود و افزون بر آن تمام نسخه های خطی فارسی مهم موجود در کتابخانه های ایالت اسکاتلند را فهرست نگاری کرد که بخشی از آن ها به صورت مقاله در مجله راهنمای کتاب چاپ شد.

ترجمه ها

الول ساتن، چند کتاب نثر فارسی معاصر

را نیز به انگلیسی ترجمه کرده است که از جمله آن ها در این مقاله به دو کتاب اشاره می شود:

۱. پیامبر، تألیف زین العابدین رهنا

۲. دمی با خیام، تألیف علی دشتی

مقالات

از الول ساتن، قریب یکصد مقاله مختلف نشر شده است. از جمله مقاله ای چند در دایرة المعارف اسلام (چاپ دوم) از او دیده می شود. به علاوه در کتاب هایی چند که به صورت «جموعه مقالات» منتشر شده است، او نیز مقاله دارد و نمونه آن، کتاب «ایران و اسلام» *Iran & Islam* چاپ ۱۹۷۱ از انتشارات دانشگاه ادینبورا است که به عنوان یادنامه مینورسکی *Vladimir Minorsky* چاپ شده است. هم در نشریات ادواری، از او مقالاتی در دست است که نمونه آن ها مقاله هایی است که در باب «تاریخ مطبوعات در ایران» در مجله ایران *IRAN* (ارگان انجمن ایران شناسی انگلستان) نوشته است و نیز مقالاتی چند در مجله راهنمای کتاب و غیره در ایران.

در سال های اخیر نشر کتاب *مجموعول تحفه حافظ* (پنجاه غزل حافظ) به نام مستعار یا مفروض «فقیر صاحب علو» (؟) در لندن در ۱۳۷۴ موضوع بحث مقاله ای چند در مجله های ادبی درون مرزی و برون مرزی شد که از جمله مهم ترین آن ها در مقاله زیر بود:

الف. مقاله ای به قلم کریم امامی در ماهنامه کلک (شماره بهمن و اسفند ۱۳۷۴)، چاپ تهران.

ب. مقاله ای به قلم دکتر جلال متینی در فصلنامه ایران شناسی (شماره پاییز ۱۳۷۵)، چاپ امریکا.

این مقالات ثابت کرد که سی سال پیش از آن، یعنی در ۱۹۶۷م، الول ساتن در پی انتشار ترجمه انگلیسی تازه ای از رباعیات خیام، مجعول بودن منبع آن ترجمه جدید را بر کرسی اثبات نشانده بود. (امامی، کریم، کلک، بهمن و اسفند ۱۳۷۴، ص ۱۹۳)

چنان که این کشف عالمانه الول ساتن، در مقاله ای به قلم اسکات جرمن *Scott Jer-myn* (ترجمه حسن لاهوتی) تأکید و تأیید شده است. (جرمن، اسکات، معمای خیام، ترجمه حسن لاهوتی، فصلنامه مترجم، بهار و تابستان ۱۳۷۴، ص ۴۸-۶۲، در ص ۶۰)

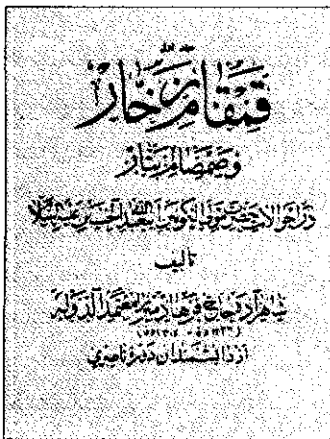
امید است که این مختصر، گزاره حقی از الول ساتن استاد فقیه زبان فارسی دانشگاه ادینبورا باشد که ایران شناسی ایران دوست بود.

سید حسن امین

*

◁ مقام زخار

«مقام زخار و صمصام بتار» نامی آشنا بر تمامی مبلغان و ذاکران شیعی است.

مؤلف این کتاب جلیل، فرهاد میرزا فرزند عباس میرزا، فرزند فتحعلی شاه قاجار است. وی مردی دانشمند، ادیب، نویسنده، شاعر و سیاستمدار بود که در کنار خدمات دولتی، آثاری در زمینه های مختلف عمرانی (مانند تعمیر صحن حرم کاظمین) و علمی از خود به یادگار گذاشته است که سیاهه آثار برجای مانده از ایشان بدین شرح است:

۱. منشآت، حاوی ۴۷ نام ادبی و تاریخی بوده و بارها به چاپ رسیده است؛
۲. جام جم، ترجمه جغرافیای ویلیام پیناک؛
۳. سفرنامه فرهاد میرزا، نام دیگر این کتاب، هدایة السبیل و کفایة الدلیل

است و به چاپ رسیده است؛
 ۴. رساله ای در آداب حج؛
 ۵. نصاب انگلیسی به فارسی، مرکب از دوهزار کلمه؛
 ۶. کنز الحساب، ترجمه خلاصه الحساب مرحوم شیخ بهایی. ایشان این کتاب را در بیست و سه سالگی به هنگامی که حاکم لرستان بود، ترجمه کرد؛
 ۷. زنیبل؛
 ۸. جمع آوری و انتشار مراسلات میرزا ابوالقاسم قائم مقام؛
 ۹. حواشی بر وفیات الاعیان؛
 ۱۰. تصحیح دیوان منوچهری دامغانی؛
 ۱۱. تحشیه و تصحیح دیوان خاقانی؛
 ۱۲. رساله ای در احوال عباس میرزا و فتحعلی شاه؛
 ۱۳. حواشی بر تذکرة الخواص؛
 ۱۴. قمقام زخار
 وی کتاب یاد شده را در پی تفسالی که به قرآن زده بود و نذری که کرده بود، تألیف کرد. تاریخ آغاز تألیف کتاب ۱۳۰۳ ق و تاریخ پایان بیست و پنجم ذی حجة سال ۱۳۰۴ ق است.
 تا آن جا که ما اطلاع داریم، این کتاب، یکی از جامع ترین و کامل ترین کتاب ها درباره نهضت مقدس امام حسین (ع) است که با انشایی فصیح و نثری دل انگیز نگارش یافته و «نظر رایج» شیعه را در این باره به دست داده است. مؤلف در این اثر گران بها کوشیده است به زندگانی و نهضت جاوید را در مرد عالم اسلام، حسین بن علی و یاران باوفایش از جنبه های گوناگون بنگرد.
 محاسن و مزایای کتاب، نسبت به کتاب های مقتل، موجب شده است که عالمان، واعظان و اهل ذکر و دستداران اهل بیت (ع) از زمان تألیف، تاکنون به این کتاب استناد کنند و از مطالب و محتویات آن بهره ها جویند.
 صاحب فارسنامه ناصری درباره کتاب می نویسد:
 تاکنون کتابی در این باب مانندش تألیف نگشته، احادیث مجعوله را که عقول سلیمه از

قبول آن ها منتنع است، ذکری نفرموده، بلکه همان روایات متقدمین را مندرج فرموده است و بس... (فارسنامه ناصری، ج ۱، ص ۲۴۶).
 در فهرست آستان قدس رضوی ۲۰۱/۵ آمده است: قمقام از بهترین تألیف مرحوم حاج معتمدالدوله - و شرح حال مفصل حضرت سیدالشهداء (ع) است که مقتل صحیح فارسی و دقیق و معتبر است که از منابع معتبر احادیث و تواریخ فریقین گرفته
 نویسنده در آغاز کتاب به بیان روش تألیف خود پرداخته و گفته است: خدای داناست که با قلت بضاعت و عدم استطاعت به قدر وسع و طاقت در ترجیح اقوال و تنقیح اخبار، که متون کتب فرق اسلامی از احادیث صحیحه و تواریخ معتبره برای محتوی و منظوری است، اغفالی نرفت و در جمع و ذکر آن اهمالی نیفتاد و از کتب محدثین و مورخین که از سنه یک هزار هجری و بعد به رشته تألیف در آورده اند، درج و نقل کردیم (ص ۸).

وی در ادامه می نویسد: «ما در این کتاب مستطاب آنچه از کتب معتبره فریقین و متفق علیه طرفین به دست آوردیم، نگاشتیم که حاسد و طاعن را مجال انکار نباشد. و در تنقیح اخبار و تصحیح آثار بذل جهد کردیم و با وجود قصر باع و قلت بضاعت اقتدا و اقتفا به صدوق (ره) نموده، بدان نهج که در کتاب من لایحضره الفقیه گفته، همی گویم: واعتقد فیہ انه حجة فیما بینی و بین ربی - تقدس ذکره و تعالت قدرته - و جمیع مافیہ مستخرجة من کتب مشهورة علیها المعول والیها المرجع» (ص ۲۴)

چون چاپ های قبلی این کتاب هر یک به گونه ای دچار غلط های چاپی و اغلاط دیگر بود، راقم این سطور بر آن شدد تا با یاری جستن از توفیقات خدای سبحان به تصحیح کتاب اقدام کند.

این کتاب علاوه بر تخریح منابع، ویرایش، و تصحیح متن دارای فهاری فنی می باشد که در جهت استفاده محققین و خوانندگان می تواند مؤثر باشد.

برای دریافت اطلاع بیش تر از زندگانی

مؤلف، ر. ک: اثر آفرینان، ج ۴، ص ۲۸۲، از صبا تانیم، ج ۱، ص ۱۵۶-۱۶۵، چهل سال تاریخ ایران (المآثر والآثار) ج ۱؛ حدیقه الشعراء، ج ۲، ص ۱۳۴۸-۱۳۵۹؛ الذریعه، ج ۵، ص ۲۴؛ ج ۹، ص ۸۲۸-۸۲۹؛ ج ۱۶، ص ۱۹۷؛ ج ۱۷، ص ۱۷۱؛ ریحانة الادب، ج ۵، ص ۳۳۱-۳۳۳؛ سفرنامه فرهاد میرزا، تصحیح و تحشیه غلامرضا طباطبائی مجد؛ شرح حال رجال، ج ۳، ص ۸۶-۹۲؛ شرح حال فرهاد میرزا معتمدالدوله، اسماعیل نواب صفا؛ لغت نامه دهخدا (ذیل / فرهاد میرزا)؛ مجمع الفصحا، ج ۱، ص ۹۵-۱۰۶؛ مکاتبات ایران و انگلیس درباره پناهندگی فرهاد میرزا؛ ادبیات فارسی بر مبنای تألیف استوری (ج ۲، ص ۸۶۳-۸۶۶).

ناصر باقری بیدهدی

*

◀ برگزاری چهارمین دوره کتاب سال ولایت

روز شنبه ۱۳۸۱/۷/۱۸، ۳ شعبان ۱۴۲۳ مصادف با میلاد امام حسین (ع) چهارمین دوره کتاب سال ولایت در یزد در جمع اساتید حوزه و دانشگاه، محققین و نویسندگان برگزار شد. پس از سرود جمهوری اسلامی ایران و تلاوت آیاتی چند از قرآن کریم، ابتدا مسؤول بنیاد فرهنگی صدوق و امام جمعه محترم یزد به حاضران خوش آمد گفتند. پس از سخنرانی ایشان وزیر محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاون فرهنگی ایشان و دبیر کتاب سال ولایت حجة الاسلام والمسلمین محمدعلی مهدوی راد به ارائه گزارشی از نحوه گزینش آثار پرداختند. در خاتمه بیانیه هیئت داوران قراقت شد که بخشی از آن چنین است:

محور کار در چهارمین دوره کتاب سال ولایت، بررسی آثار منتشر شده در سال ۱۳۸۰ بود و بخش ویژه این دوره نیز به آثار تألیفی و ترجمه ای و تحقیقی درباره سالار شهیدان حضرت حسین بن علی (ع) اختصاص داشت، آثاری که در طول ۲۳ سال پس از انقلاب اسلامی نگاشته و منتشر شده است.

دبیرخانه کتاب سال ولایت با همکاری بنیاد فرهنگی صدوق در یزد و معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، همدلانه و به انگیزه خدمتی معنوی به آستان شهید کربلا و اولیای عظیم الشان اسلام کوششی ارجمند به کار بستند و مساهمه صمیمی بزرگوارانی از حوزه و دانشگاه در داوری و گزینش آثار برگزیده و درخور تشویق، اتقان و اعتبار کار را دوچندان کرد.

گردآوری آثار از طریق بررسی فهرست های متعدد حاوی کتاب های منتشر شده در ایران، فراخوان ارسال کتاب از طریق روزنامه ها و نشریات و شبکه های رایانه ای در داخل و خارج از کشور، مکاتبه با مراکز پژوهشی داخلی و خارجی و نمایندگی های فرهنگی ایران در کشورهای مختلف صورت گرفت و پاسخ مثبت و استقبال نیکوی همگان حجمی از کتاب ها را پیش رو فراهم ساخت.

- ۱۴۵۰ عنوان کتاب در موضوع عام ولایت منتشر شده در سال ۱۳۸۰
- ۲۰۰۰ عنوان در موضوع امام حسین (ع) منتشر شده در طول ۲۳ سال گذشته
حاصل نخستین گزینش داوران بدین قرار شد:

۱۸۰ عنوان در موضوع ولایت
۱۲۰ عنوان در موضوع امام حسین (ع)
این تعداد در دومین گزینش به ترتیب به ۳۵ و ۲۵ تقلیل یافت و در آخرین مرحله از مجموع آثار منتخب در دو حوزه مذکور ۱۶ کتاب به عنوان آثار برگزیده و تشویقی تعیین شد که بدین شرح است:

الف: کتاب های برگزیده:

۱. کتاب زفرات الثقلین فی مآثم الحسین . تألیف علامه مفضل حضرت حجة الاسلام والمسلمین آقای حاج شیخ محمدباقر محمودی
۲. کتاب الله واهل البیت فی حدیث الثقلین . تألیف و تدوین مؤسسه باقرالمعلوم قم
۳. سیمای مهدی موعود در آینه شعر فارسی . تألیف شاعر ارجمند، استاد محمدعلی مجاهدی . با التفات به کتاب شکوه شعر

عاشورا در ادب فارسی

۴. ترتیب الامالی . تحقیق و تألیف فاضل محترم حضرت حجت الاسلام آقای محمدجواد محمودی

۵. معارج نهج البلاغه در شرح نهج البلاغه . تصحیح محقق گرامی آقای اسعد طیب

ب. کتاب های تشویقی

۱. فرهنگ عاشورا . تألیف شاعر و فاضل محترم حضرت حجة الاسلام آقای جواد محدثی
۲. کتابشناسی تاریخی امام حسین (ع) . تألیف نویسنده ارجمند آقای محمد اسفندیاری
۳. جلوه های ولایت در شعر فارسی . گردآوری ادیب فرزانه مرحوم احمد احمدی بیرجندی

۴. الفصول المهمة فی معرفة الاکمة . تحقیق فاضل گرامی آقای سامی القریری

۵. استقصاء الاعتبار فی شرح الاستبصار . تحقیق مؤسسه آل البیت (ع)

۶. اللئالی العبقریة فی شرح العینیة الحمیریة . تصحیح و تحقیق مؤسسه تحقیقاتی امام صادق (ع)

۷. ارشاد المؤمنین . تحقیق حجة الاسلام والمسلمین سید محمدجواد جلالی

همچنین از میان آثار نویسندگان خارج از کشور، ۳ اثر به مرحله نهایی رسید و به عنوان اثر برگزیده انتخاب شد:

۱. رساله تحقیقی با عنوان اندیشه های شیعیه نخستین: تعالیم امام محمدباقر (ع) به زبان انگلیسی تألیف سرکار خانم دکتر آرزینا لائی

سرکار خانم لائی از شیعیان تانزانیا و مقیم انگلستان است . این کتاب، در اصل رساله دکتری ایشان در دانشگاه ادینبورو بوده است که با تبیی و افروش و بیان علمی دقیق به تبیین آرای امام باقر (ع) پرداخته است .

۲. ترجمه نهج البلاغه به زبان بنگالی ترجمه دکتر زهاد الاسلام، دکتر زهاد الاسلام اهل بنگلادش است .

۳. تحقیق و تصحیح صحیفه سجادیه همراه مطالب تحقیقی عمیق و دقیق درباره

سند و متن، تألیف و تحقیق حضرت حجة الاسلام والمسلمین آقای سید محمدحسین جلالی .

در شاخه ادبیات کودکان و نوجوانان، هیأت داوران نتیجه بررسی خود را به این شرح اعلام کرده است .

با نگاهی اجمالی بر آثار منتشره، به رغم کاستی های مشهود در ادبیات دینی کودک و نوجوان، در سال ۱۳۸۰ بارقه تحولی آشکار به چشم می خورد . این تحول در دو جنبه کمی و کیفی روی داده است و براساس چند شاخص قابل بررسی است .

۱. برخورد خلاق نویسندگان با موضوع و به کارگیری عناصر داستانی
۲. انتقال احساس و تجربه نویسنده به خواننده

۳. عبور از برخی موانع که همواره بر سر راه پدیدآورندگان قرار داشته است .

در هر حال، شماره آثار منتشره در حوزه ادبیات ولایی برای کودکان و نوجوانان در سال ۱۳۸۰ بالغ بر یکصد و سه بود که توسط داوران بررسی شد و از آن میان چهار اثر به مرحله نیمه نهایی رسید . در مرحله نهایی، کتاب عصر آن روز نوشته آقای ابراهیم حسن بیگی شایسته تقدیر و تشویق تشخیص داده شد . ویژگی های این اثر عبارت است از برخورد خلاق با موضوع، به کارگیری مناسب عنصر تخیل، تناسب میان موضوع و زبان، و نیز شکل و طراحی زیبا . همچنین هیأت داوران از میان افاضل و عالمانی که هم خود را مصروف نشر معارف علوی کرده اند، کتابشناس و مؤلف پرتوان و بلند همت، حضرت حجة الاسلام والمسلمین آقای حاج شیخ عزیزالله عطاردی قوچانی را که با پشتکار و شور وصف ناپذیر به تألیف و تدوین آثار امامان (ع) به ویژه مسندهای امامان، پرداخته اند، درخور تقدیر و تکریم می داند و برای ایشان دوام توفیق و خدمت را از درگاه باری مسئلت دارد .

